

Učící knihovník – vnímání v kontextu tuzemském a zahraničním

Rešerše

Ev. č. 01_2020

25. 1. 2020

Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity

Arne Nováka 1

602 00 Brno

Počet nalezených záznamů: 25

Rešeršér: Jan Harnušek

Druhy dokumentů:

- Články: 3
- E-knihy 3
- Elektronické články: 19

Stáří dokumentů:

- 1999-2020

Jazyk dokumentů:

- čeština, angličtina

Využité prameny a informační zdroje:

- LISS
- LISTA
- ProQuest
- SAGE
- SpringerLink
- Taylor&Francis
- Web of Science

Všechny výše zmíněné zdroje jsou databázemi, které se zabývají humanitními obory. LISS a LISTA jsou navíc odborné knihovnické databáze. Web of Science je sice citační a bibliografická databáze, nicméně byla pro účely rešerše využita jako rozcestník – případně byla snaha o dohledání plných textů v jiných databázích.

Klíčová slova

- Učící knihovník, embedded librarian,

Key words

- Teaching librarian, embedded librarian, librarian-teacher

Pojmová analýza a způsob hledání

Za normálních okolností bych použil i více klíčových slov, hrál si s flexí v češtině atp. Předběžnou rešerši zdrojů jsem k DP už jednou prováděl a tam jsem užíval bohatší klíčová slova, zato jsem nehledal ve specifických databázích. Tato konkrétní rešerše mi myslím trvala méně času, o to více se mi však podařilo najít kvalitních a relevantních zdrojů. Rešerše předcházející mi ukázala větší kontext mnou zkoumaného tématu. Nyní jsem se snažil zaměřit skutečně hlavně na učícího knihovníka, jeho role a vnímání v různých ohledech jako profese.

Pořádání záznamů

Záznamy jsou uspořádány podle formy dokumentu, vnitřní členění zdrojů je pak abecední.

Články

- 1) BAKER, Alesha, Kelli CARNEY a Cates SCHWARK. The School Librarian's Role in the Adoption of Open Educational Resources. *School Libraries Worldwide* [online]. 2019, vol. 25, no. 1, s. 87-105. ISSN 1023-9391. Dostupné z:
<https://search.proquest.com/docview/2262645568?accountid=16531>

Článek pojednává o konkrétní změně role učícího knihovníka ve vztahu k otevřeným zdrojům ve výuce. Pro knihovníky to znamená větší zaměření se na akvizici a kurátorství těchto zdrojů. Díky tomuto článku lze také vidět rozdíl mezi termíny „school librarian“ a „academic librarian“. Většinou je učící knihovník vztáhnut právě k akademickému prostředí, nicméně pokud knihovníci učí například i na základních školách, jsou také do určité míry učícími knihovníky.

- 2) DOUGLAS, Gretchen V. Professor librarian: A model of the teaching librarian of the future. *Computers in Libraries* [online]. 1999, vol. 19, no. 10, s. 24-30. ISSN 1041-7915. Dostupné z:
<https://search.proquest.com/docview/231062082?accountid=16531>

Historická introspekce k počátkům rolí učícího knihovníka na přelomu tisíciletí. Jedná se sice o osobní, zato však profesní zkušenost knihovníka-učitele. Pro porovnání rolí učícího knihovníka napříč časem se tento zdroj hodí nejen kvůli profesní, ale i administrativní složce této specializace (vyučuje PC kurzy – má být situován v knihovně nebo jinde?).

- 3) GARRISON, Kasey L., Lee FITZGERALD a Alinda SHEERMAN. "They Should be Called Guiders": Teachers and Teacher Librarians Developing Inquiry Learners. *School Libraries Worldwide* [online]. 2019, vol. 25, no. 2, s. 34-47. ISSN 1023-9391. Dostupné z:
<https://search.proquest.com/docview/2300116468?accountid=16531>

Článek je výsledkem výzkumu informační gramotnosti australských studentů, kteří reflektují výuku svých lektorů (jak učitelů, tak učících knihovníků). Článek je zvláště hodnotným informacemi „z první ruky“ a náhledem na učící knihovníky z jiného úhlu pohledu, tedy očima školených.

E-knihy

- 1) MERGA, Margaret K. *Librarians in Schools as Literacy Educators* [online]. London: Palgrave Macmillan, 2019 [cit. 2020-01-25]. ISBN 978-3-030-21024-3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/333772527_Librarians_in_Schools_as_Literacy_Educators

Kniha se zabývá nejen učícími knihovníky v prostředí akademickém, ale také na základních školách. Popisuje spolupráci knihovníků se školou, s učiteli, jaké mají knihovníci hodnoty, zda je škola k výuce také „používá“ atp. Zde role knihovníka spočívá převážně ve výuce lekcí informačního vzdělávání – respektive pro zlepšení gramotnosti žáků.

- 2) REALE, Michelle. *The Indispensable Academic Librarian: Teaching and Collaborating for Change: Teaching and Collaborating for Change*. Chicago: ALA Editions, 2018. ISBN 9780838917107. Dostupné také z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=nlebk&AN=1868819&lang=cs&site=eds-live&scope=site>

Publikace se celistvě věnuje učícímu knihovníku jako plnohodnotné profesi v akademických knihovnách. Popisuje současnou situaci učících knihovníků, různé mody učení (v knihovně, semináře, třídy...), trendy v učení, ale také jejich vztah k univerzitě (administrativa a role učení). Plnohodnotný kontext a neocenitelný zdroj informací pro současný stav profese.

- 3) WONG, Melissa Autumn. *Instructional design for LIS professionals: a guide for teaching librarians and information science professionals*. Santa Barbara, California: Libraries Unlimited, [2019]. ISBN 978-144-0867-149.

Publikace je určena pro učící knihovníky – pomáhá jim s úvahami nad přípravou různých lekcí a hodin, přemýšlet nad cíli a způsoby / formami jejich dosažení. Jde o designování kurzů v kontextu – jak se to má s informační vědou a studenty tohoto oboru, zohlednění různých specifik studentů, příprava učebních plánů, tvorba webinářů a online kurzů atp. V knize lze také najít různé příklady z praxe – celá kniha je také koncipována na základě konkrétních zkušeností, proto je její obsah také stavěn na základních čtyřech principech (zaměření na uživatele, inkluze, studenti už jsou dospělí a výuka v oboru ISK by měla studenty učinit vynikajícími).

Elektronické články

- 1) COX, Emma a Lori KORODAJ. *Leading from the sweet spot: embedding the library and the teacher librarian in your school community.: embedding the library and the teacher librarian in your school community*. 2019, **33**(4), s. -25, 14 s.. ISSN 10300155. Dostupné také z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=lls&AN=139637930&lang=cs&site=eds-live&scope=site>

Článek popisuje různé role učičího knihovníka v kontextu základních a středních škol – jako někoho, kdo pomáhá a spolupracuje se studenty a jejich rodinami atp. Jedná se o případovou studii z Austrálie.

- 2) DUCAS, Ada, Nicole MICHAUD-OYSTRYK a Marie SPEARE. Reinventing Ourselves: New and Emerging Roles of Academic Librarians in Canadian Research-Intensive Universities. *COLLEGE & RESEARCH LIBRARIES* [online]. 2020, **81**(1), 43-65 [cit. 2020-01-25]. Dostupné z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=lls&AN=141163925&lang=cs&site=eds-live&scope=site>

(Nalezeno přes WoS) Případová studie týkající se nových rolí učičích knihovníků, ovšem v Kanadském kontextu. I přesto se jedná o cenný zdroj; je velmi aktuální a řeší problematiku (jiný náhled / konkrétní kontext je i v tomto momentu zkoumání a tuto řešerši pertinentní).

- 3) FAGAN, Jody Condit, Hillary OSTERMILLER, Elizabeth PRICE a Lara SAPP. Librarian, Faculty, and Student Perceptions of Academic Librarians: Study Introduction and Literature Review. *New Review of Academic Librarianship* [online]. 2020, **26**(1), 1-38 [cit. 2020-01-25]. DOI: 10.1080/13614533.2019.1691026. ISSN 1361-4533. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13614533.2019.1691026>

Komplexní pohled tří „frakcí“ na akademického knihovníka a jeho současnou roli. Jedná se jak o sumarizaci literatury, tak o vlastní výzkum této problematiky. Na roli knihovníků nahlíží jak studenti, tak knihovníci sami a zároveň také fakulty, pod kterými knihovníci pracují.

- 4) GALOOZIS, Elizabeth. Affective Aspects of Instruction Librarians' Decisions to Adopt New Teaching Practices: Laying the Groundwork for Incremental Change. *COLLEGE & RESEARCH LIBRARIES* [online]. 2019, **80**(7), 1036-1050 [cit. 2020-01-25]. Dostupné z: <https://crl.acrl.org/index.php/crl/article/view/23617/30929>

(Nalezeno přes woS) Interview se 12 knihovníky, kteří se zabývají tvorbou a lektorováním lekcí informačního vzdělávání a jejich motivací pro progresivní výuku. Jde také o zkoumání toho, jak moc emotivní knihovníci ohledně jejich dosavadního (a budoucího) učení jsou – na základě toho pak byl vytvořen set doporučení pro zaměstnavatele, jak těmto pracovníkům pomoci s jejich prací.

- 5) HOODLESS, Catherine a Stephen PINFIELD. Subject vs. functional: Should subject librarians be replaced by functional specialists in academic libraries? *Journal of Librarianship and Information Science* [online]. 2016, **50**(4), 345-360 [cit. 2020-01-25]. DOI: 10.1177/0961000616653647. ISSN 0961-0006. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0961000616653647>

Článek se na základě výzkumů (dotazníky a rozhovory s knihovníky v dotázaných institucích) zabývá otázkou moderního přístupu ke struktuře knihovny z hlediska rolí, které v nich knihovníci zastávají. Konkrétně se jedná o akademické knihovny, kde je součástí role knihovníků být specializován v nějaké oblasti (knihovnick-historik, knihovnick-přírodovědec, knihovnick-lingvista atp.), aby mohli odborně pomáhat studentům a profesorům v jejich akademické činnosti. Článek se zabývá mimo jiné právě i učením jako jedním z předmětů / funkcí.

- 6) LARETIVE, Josephine. Information Literacy, Young Learners and the Role of the Teacher Librarian. *Journal of the Australian Library and Information Association* [online]. 2019, **68**(3), 225-235 [cit. 2020-01-25]. DOI: 10.1080/24750158.2019.1649795. ISSN 2475-0158. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/24750158.2019.1649795>

(Nalezeno přes WoS) Článek se opět zabývá učícím knihovníkem v jiném, než akademickém prostředí. Důraz je kladen na žáky a informační gramotnost.

- 7) LEWITZKY, Rachael A. Educating, learning, and growing: A review of the teaching role in academic librarianship. *College & Undergraduate Libraries* [online]. 2020, **27**(1), 1-9 [cit. 2020-01-25]. DOI: 10.1080/10691316.2020.1714526. ISSN 1069-1316. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10691316.2020.1714526>

Článek je výsledkem sumarizace poznání z jiných článků na téma role vyučování v akademickém knihovnictví. Jedním ze zjištění je nutnost vzdělávat čerstvé knihovníky, aby si sami osvojili roli učitele.

- 8) LOERTSCHER, DAVID V. a Jaclyn ZEPNIK. Coteaching Revisited: The Replication Study. *Teacher Librarian* [online]. 2019, **47**(1), 40-47 [cit. 2020-01-25]. ISSN 14811782. Dostupné z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=lls&AN=140246723&lang=cs&site=eds-live&scope=site>

Aktualizovaný výzkum na téma co-teachingu v Americe – rozebrání tohoto přístupu na několika konkrétních případech a sbírání názorů na prospěšnost.

- 9) MAURICE, Whitver Sara. Reiterative reflection in the library instruction classroom. *Reference Services Review*. Emerald Publishing Limited, 2019, **47**(3), 269-279. DOI: 10.1108/RSR-04-2019-0023. ISSN 0090-7324. Dostupné také z: <https://doi.org/10.1108/RSR-04-2019-0023>

Zdroj popisuje výuku třídy z pozice učícího knihovníka v orientaci v knihovně (jinak také uživatelské vzdělávání, instrukce ke knihovně nebo instrukce k bibliografii). Jedná se o speciální výukové hodiny, lekce, případně i jiné formy výuky, které si kladou za cíl seznámit (potenciální) uživatele knihovny s jejími službami a možnostmi. Knihovnickova role je hlavně seznámit (budoucí) uživatele s knihovnou – musí mít přitom na paměti, že každý uživatel má jinou zkušenost (různé vědomosti týkající se knihovny).

- 10) MAZÁČOVÁ, Pavlína. Projekty rozvoje informační gramotnosti pro celoživotní učení. *Knihovna* [online]. 2018, **29**(2), 74-78 [cit. 2020-01-25]. ISSN 18013252. Dostupné z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=lls&AN=134053797&lang=cs&site=eds-live&scope=site>

Příspěvek pojednává o celkem třech projektech, z nichž jeden je zaměřený na co-teaching knihovníků a učitelů. Druhý je z hlediska tématu zajímavý pro spojení teorie s praxí.

- 11) MAZÁČOVÁ, Pavlína. Učící knihovník v perspektivě vzdělávání heterogenní školní třídy k informační gramotnosti. *ProInflow* [online]. 2017, **9**(1), 23-31 [cit. 2020-01-25]. ISSN 18042406. Dostupné z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=lls&AN=126540873&lang=cs&site=eds-live&scope=site>

Článek popisuje interakci učícího knihovníka směrem k heterogenní školní třídě – tato je pak v kontextu více rozepsána. Knihovník musí pamatovat na různá specifika některých žáků a umět se (či svou výuku) tedy případně uzpůsobit nastalé situaci.

- 12) Mazáčová, P. (2016). Vzdělávací potřeby učících knihovníků v kontextu celoživotního učení pro 21. století [Online]. In P. Hlaďo, *Sborník z mezinárodní vědecké konference ICOLLE 2016* (pp. 287-299). Brno: Mendelova univerzita v Brně. Retrieved from <http://icolle.mendelu.cz/2016/sbornik.pdf>

Zabývá se analýzou nástrojů, které učící knihovníci využívají ve výuce (převážně) informační gramotnosti. Kromě toho je zde ve stručnosti nastíněn historický kontext vývoje učícího knihovníka (včetně odkazů) společně s výhledem do budoucna.

- 13) NICHOLS HESS, Amanda. Academic Librarians' Educational Factors and Perceptions of Teaching Transformation: An Exploratory Examination. *Evidence Based Library and Information Practice* [online]. 2019, **14**(3), 52-76 [cit. 2020-01-25]. DOI: 10.18438/eblip29526. ISSN 1715-720X. Dostupné z: <https://journals.library.ualberta.ca/eblip/index.php/EBLIP/article/view/29526>

(Nalezeno přes WoS) Zkoumání role učícího knihovníka prostřednictvím dotazníku. Opět je zdůrazňována lekce informačního vzdělávání jako důležitá a stále důležitější v prostředí akademického knihovnictví.

- 14) OSADCBE, NGOZI E.1, ngozi.osadebe@unn.edit.ns, sbabaride@yahoo.com BABARINDE, ELIZABETH T.2, justina.ekere@unn.edu.ns EKERE, JUSTINA N.1 a Virginia.dike@linn.edu.ns DIKE, VIRGINIA W.3. *Competencies Required by Teacher Librarians for Improved Primary School Library Services in Enugu State of Nigeria*. 2018, **28**(1), s. -75, 61 s.. ISSN 07954778. Dostupné také z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=lls&AN=130261950&lang=cs&site=eds-live&scope=site>

Opět případová studie (tentokrát z Nigérie) a je zaměřená na kompetence, které jsou vyžadovány po učících knihovnicích. Studie se zaměřila na 16 škol a popisuje jejich širší kontext (včetně knihoven). Kompetencemi, které byly následně hodnoceny, byly například to, zda knihovník učí žáky a učitele, výuka v orientaci v knihovně a informační gramotnosti...

- 15) SAMSUDDIN, Samsul Farid, Suzila MOHAMAD KASIM, Aznizultina MD NAZAR, Rusniah SAYUTI a Azana ABD HADI. Challenges Faced by Subject Librarians in an Academic Library and Initiatives Toward Overcoming Them: UPM Library Experience. *The Reference Librarian*

[online]. 2020, **61**(1), 75-85 [cit. 2020-01-25]. DOI: 10.1080/02763877.2019.1695702. ISSN 0276-3877. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02763877.2019.1695702>

Pohled na „předmětové“ knihovníky v konkrétní instituce a problémy, se kterými se musejí potázet, je naprosto ideální v porovnání se článkem, který hovoří o výzvě přeměnit přemýšlení od předmětových knihovníků k funkčním skupinám / odborníkům. Další názor pomůže lépe vnímat problematiku a náhled na věc jiným způsobem.

16) SOBEL, Karen, Peter RAMSEY a Galin JONES. The Professor-Librarian: Academic Librarians Teaching Credit-Bearing Courses. *Public Services Quarterly* [online]. 2018, **14**(1), 1-21 [cit. 2020-01-25]. DOI: 10.1080/15228959.2017.1342584. ISSN 1522-8959. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15228959.2017.1342584>

Role učícího knihovníka jakožto učitele akreditovaných kurzů je velmi zajímavá, protože knihovník musí mít jednak smlouvu s knihovnou samotnou, poté však i se školou jakožto školitel. Tento a jiné administrativní a jiné aspekty jsou výsledkem zkoumání asi 350 knihovníků napříč Spojenými státy Americkými. Jedná se tedy o článek nahlížející na jiný kontext současných učících knihovníků.

17) TESSA, Withorn. Library instruction and information literacy 2018. Reference Services Review. Emerald Publishing Limited, 2019, 47(4), 363-447. DOI: 10.1108/RSR-08-2019-0047. ISSN 0090-7324. Dostupné také z: <https://doi.org/10.1108/RSR-08-2019-0047>

„Meta-zdroj“, který v sobě sdružuje odkazy na různé články a publikace, které se zabývají i učícími knihovníky. Jedná se o skvělý rozcestník (*žádné jiné zdroje v této rešerši však nejsou odtud brány, pokud by se tam některý našel, jedná se pouze o shodu náhod*)

18) ZANIN-YOST, Alessia. *Academic collaborations: Linking the role of the liaison/embedded librarian to teaching and learning* [online]. 2018, **25**(2), 150-163 [cit. 2020-01-25]. DOI: 10.1080/10691316.2018.1455548. ISSN 1069-1316. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10691316.2018.1455548>

Vynikající zdroj pro uchopení zaměření knihovníka, pokud je *embedded* ve vztahu s akademickým prostředím a prosazováním výuky. Jedná se převážně o zavádění kurzů informačního vzdělávání. Článek je důležitý zejména pro uchopení pojmu *embedded librarian* a ověření, zda se jedná o něco jako slovo nadřazené pro učícího knihovníka.

19) ZOUFALÁ, Kamila. *Informační potřeby učícího knihovníka v edukačním kontextu*. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, 2017. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Pavlína Mazáčová. Dostupné také z: https://is-muni.cz.ezproxy.muni.cz/th/dju6d/Bakalarska_prace.pdf.

Sice se jedná o bakalářskou práci, ale to ji nijak nedehonestuje pro případ základního rozhledu / načerpání zdrojů.